

Bog anmeldelse

Danskere i Moskvas kommunistarkiver.

For nylig udsendte Syddansk Universitetsforlag bogen *Датские кадры Москвы в сталинское время: Избранные документы из личных дел датчан в архиве Коминтерна (Moskvas danske kadrer i Stalintiden: Udvalgte dokumenter fra danskeres personlige sager i Komintern arkivet)*.

Der er tale om en kildesamling, og bogen er den anden udgivelse som et resultat af et samarbejde mellem danske og russiske forskningsinstitutioner og arkivmyndigheder støttet af Carlsberg Fondet. Det første resultat af samarbejdet var bogen Jesper Jørgensen et al (red.): *Komintern og de dansk-sovjetiske relationer* udgivet af Arbejdermuseet og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv i 2012, der i sig selv var et meget interessant værk, der gennem en række artikler belyste de dansk-sovjetiske forbindelser i mellem- og efterkrigstiden.

Nærværende kildesamling består af 3 dele:

- 1: En indledende artikel skrevet af arkivar ved Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv Jesper Jørgensen og lektor ved Center for Koldkrigsstudier på Syddansk Universitet Thomas Wegener Friis.
- 2: Et udvalg af dokumenter af personsager over danske kommunister fra de tidligere sovjetiske arkiver efter den kommunistiske internationale (Komintern).
- 3: En oversigt over danske personsager i de sovjetiske arkiver.

Som indledning til selve kildesamlingen leverer Jesper Jørgensen og Thomas Wegener Friis en grundig introduktion til dansk kommunismeforskning med fokus på DKP' historie, en historiografisk gennemgang af dansk forskning i kommunismens historie, eksempler på hvor arkivalierne kaster nyt lys over vores viden om forbindelserne mellem de danske og sovjetiske arkiver eksemplificeret ved Martin Niensens personsag, en introduktion til det igangværende af Carlsberg Fondet finansierede projekt, en oversigt over indholdet i projektets første bogpublikation samt om indholdet af personsagerne i RGASPI (Det Russiske Statsarkiv for Social og Politisk Historie) og RGANI (Det Russiske Statsarkiv for Nyere Historie).

Der er tale om en virkelig grundig oversigt, der kommer godt ud i alle kringelkrogene, og derfor giver den interesse-rede læser et fuldkomment fingerpeg til videre læsning, men man kunne ønske sig, at artiklen tydeligere havde redegjort for de to hovedstandpunkter, der er i dansk kommunismeforskning mht. vurderingen af forholdet mellem de to landes kommunistpartier. På den ene side står den traditionelle skole, der ser den kommunistiske verdensbevægelse som monolitisk og underlagt Moskvas direktiver, på den anden side den komparative, der tillægger påvirkningen fra nationale forskelle og strømninger stor betydning, ikke mindst fordi de mange siders dokumenter, der følger lægger op til at overveje hvilke konklusioner, der kan drages af den nidkærhed, hvormed Moskva fulgte med i det danske kommunistpartis gøren og laden og herunder opfyldelsen af Komintern direktiver og indberetningspligten herom. Særligt når det påtænkes, hvordan kildematerialet i sin omfangs- og detaljerighed dokumenter, de uforholdsvis enorme kræfter, der blev anvendt fra sovjetisk side til at kontrollere om generallinien blev overholdt. Langt værre og dybt problematisk er det imidlertid, at artiklen er blevet fuldstændig maltrakteret i oversættelsen til russisk. Den er således fuld af grammatiske fejl, danismer og direkte fejloversættelser eller valg af forkerte ord (det gængse russiske ord for "hotel" er гостиница ikke отель). Et meget grelt eksempel er nærværende forening, hvis daværende navn i oversættelse til russisk i artiklen kan tilbageoversættes til noget i retning af "Danske landbrugeres fagforening for samarbejde mellem Danmark og Sovjetunionen" (s. 25). Landsforeningen til samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen, for det er den, der retteligt er tale om, hed på russisk Общество за сотрудничество между Данием и Советским Союзом eller forkortet Общество "Дания-СССР". Dette skal ikke klandres forfatterne, der ikke kan russisk, men det er en skam, at deres ellers glimrende og væsentlige artikel på den måde er blevet maltrakteret i oversættelsen, og det kan undre, at der blandt de ni (9) redaktører på bogen, ikke var bare én af de russiskkyndige, der tog sig tid til at læse korrektur, så de værste fejl kunne være blevet fanget.

Ikke mindst derfor savner jeg et dansk eller engelsksproget referat af artiklen, eller at den kunne blive gjort tilgængelig online på et af de sprog.

Anden del er selve kildesamlingen. RGASPI indeholder 402 danske personsager svarende nogenlunde til 1/155 eller ca. 0,75 % af alle sager. I alt drejer det sig om 606 personer. Derudover opbevares en række sager i RGANI, hvilket viser, at den sovjetiske praksis med at indsamle personlige oplysninger og materialer om enkeltpersoner fortsatte også efter Kominterns formelle opløsning i 1943 (at den blev til Den Internationale Afdeling i Sovjetunionens Kommunistiske Partis Sekretariat er en anden historie).

Materialet i nærværende udgivelse er udvalgt efter fire principper; Det skal være sager om kommunister; det skal være sager fra Stalin tiden (i bogen defineret som 1922-1953); der er lagt vægt på unikke dokumenter såsom breve, (selv)biografier, rapporter og vurderinger af og om fremtrædende danske kommunister; der er lagt vægt på dokumenter, der belyser forholdet mellem DKP og Komintern.

Det er tale om nogle gode udvælgelseskriterier, der kun kan billiges.

For denne foreningen betyder det imidlertid, at sager om tidligere ledende skikkelser som Albert Olsen, Alfred Jensen og Ingmar Wagner desværre ikke er medtaget, da deres personsager befinder sig i RGANI. Man måtte derfor ønske, at der kunne blive rejst den nødvendige fondsstøtte til, at projektet kunne fortsætte, så de relevante arkivalier kunne hjemtages til Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA). For det er endnu et af de mange positive aspekter ved bogen – at de materialer, der er optrykt på godt 460 sider er hjemtaget i pdf kopi til ABA, hvor de nu vil blive tilgængelige for danske forskere, der i alt for mange år har kæmpet med en striks og lukket russisk arkivpolitik.

I alt er der optrykt arkivalier fra 81 personsager – herunder kendte personligheder som Aksel Larsen, Thøger Thøgersen, Børge Houmann, Thomas Døssing, Martin Andersen Nexø, Hans Scherfig, Hans Kirk og en af denne forenings tidligere formænd Jørgen Jørgensen (skønt han strengt taget ikke meldte sig ind i partiet).

I bogen optrykkes tekster på tysk, russisk, dansk og i enkelte tilfælde fransk. Der er tale om affotograferinger fra de hjembragte pdf kopier, og det giver anledning til to mindre anker. For det første fremstår flere sider gnidrede, så det særligt ved håndskrevne dokumenter eller dokumenter med håndskrevne påtegninger kan blive vanskeligt at tyde indholdet. I Rusland er der en rig tradition for at udgive trykte kildesamlinger, hvor materialet er afskrevet, så man undgår netop det problem, men det kan naturligvis være et økonomisk spørgsmål, om det har været muligt. For det andet henvises der ikke direkte til de russiske arkiver, men til den nummerering ABA anvender, da flere af personsagerne tydeligvis er så store, at de ikke har kunnet rummes i én fil. Det skaber unødigt forvirring.

Men bortset fra disse små anker, er der tale om et righoldigt materiale, der kun kan skærpe appetitten for et besøg hos ABA.

Bogens sidste del er en opremsning af alle personsager i såvel RGASPI som RGANI. Desværre for sidstnævntes vedkommende uden angivelse af fond og opis, kun delo, hvilket som forsker gør det umuligt at lokalisere materialet i det russiske arkiv ud fra bogens kildeangivelser, hvilket kun forstærker forhåbningen om, at også dette materiale kunne blive hjemtaget i kopi til forskningsbrug i Danmark, ikke mindst da RGANI sagerne rummer kernen af DKP kadreerne i efterkrigstiden.

Afslutningsvist skal det konkluderes, at der trods de anførte skønhedspletter er tale om en meget flot bog som det andet resultat af et vigtigt dansk-russisk samarbejde, som, man må ønske, kunne få lov til at fortsætte til gavn for udforskningen af et særligt kapitel af de dansk-russiske forbindelser i det 20. århundrede. Og jeg skal derfor slutte med at anbefale bogen til den historisk interesserede, sprogkyndige læser.

Kim Frederichsen

cand.mag., ph.d. stipendiat ved Københavns Universitet

Næstformand, Dansk-Russisk Forening

Датские кадры Москвы в сталинское время: Избранные документы из личных дел датчан в архиве Коминтерна, 607 sider, Syddansk Universitetsforlag, er udkommet.

Kan købes på Syddansk Universitetsforlags hjemmeside til 118,40 kr. (<http://www.universitypress.dk/shop/danske-moskvakadrer-i-3308p.html>).

Anmeldelsen er alene udtryk for anmelderens holdning.

Dansk-Russisk Foreningen modtager gerne bøger om russiske kulturelle, historiske, politiske eller andre forhold til anmeldelse på foreningens hjemmeside.